

УДК 81'34'282

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2020.1\(44\).211020](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2020.1(44).211020)

ПРОСОДИЧНІ МАРКЕРИ СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ МОВЦЯ

Рудік І.В.

кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID ID 0000-0001-6121-8060

Вихор О.Ф.

старший викладач, Національний університет “Одеська морська академія”

Розмаїття форм і видів мовленнєвого спілкування, а також різноманітність національних варіантів і регіональних акцентів у сучасній англійській мові визначають необхідність вивчення фонетичної варіативності звучного мовлення і з'ясування її джерел. Акцент мовця свідчить про його соціально-статусну приналежність (соціальний клас, освіту, релігійну, етнічну, професійну приналежність). Стаття присвячена визначенню просодичних маркерів соціального статусу мовця. У роботі проведено комплексне просодичне дослідження мовленнєвої поведінки представників різних професій, носіїв австралійського варіанта англійської мови. Порівнюючи отримані результати можна констатувати, що найвищі показники зареєстровані в мовленні актриси, а найменші в мовленні політика. Відповідно і частотний діапазон найширший у мовленні актриси. Високі показники частотного діапазону свідчать про високу тональну експліцитність жіночого голосу. Отримані акустичним методом інтонограми дозволяють говорити, що пік локалізації ЧОТ припадає на термінальний тон у мовленні усіх досліджуваних інформантів. Відповідно до мети та завдань дослідження в роботі на матеріалі австралійського варіанта англійської мови розглянуто просодичні особливості мовлення представників різних професій і виявлено просодичні маркери приналежності до певних професій. Просодичними маркерами мовлення австралійського політика є помірний паузальний насиченість, середній діапазон частоти основного тону, низька тональна варіативність. Основним маркером мовлення архітектора є дуже незначне синтагматичне членування, переважання безпаузального способу членування фраз, монотонний характер звучання через низьку тональну варіативність. Мовлення ріелтора і актриси можна схарактеризувати як емоційне за рахунок високого тонального рівня, широкого частотного діапазону, низької рекурентності безпаузального членування і підвищеного рівня тонального завершення фраз.

Ключові слова: мовленнєве спілкування, фонетична варіативність, частотний діапазон, тональний, професія.

ПРОСОДИЧЕСКИЕ МАРКЕРЫ СОЦИАЛЬНОГО СТАТУСА ГОВОРЯЩЕГО

Рудик И.В.

кандидат филологических наук, доцент,
Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

Вихорь О.Ф.

старший преподаватель, Национальный университет “Одесская морская академия”

Разнообразие форм и видов речевого общения, национальных вариантов и региональных акцентов в современном английском языке определяют необходимость изучения фонетической вариативности звучащей речи и ее источников. Акцент говорящего свидетельствует о его социально-статусной отнесенности (социальный класс, образование, религиозная, этническая, профессиональная принадлежность). Статья посвящена определению просодических маркеров социального статуса говорящего. В работе проведено

комплексное просодическое исследование речевого поведения представителей разных профессий, носителей австралийского варианта английского языка. Сравнивая полученные результаты можно заключить, что самые высокие показатели зарегистрированы в речи актрисы, а самые низкие в речи политика. Соответственно и частотный диапазон наиболее широкий в речи актрисы. Высокие показатели частотного диапазона свидетельствуют о высокой тональной эксплицитности женского голоса. Полученные акустическим методом интонограммы позволяют говорить о том, что пик локализации ЧОТ приходится на терминальный тон в речи всех исследуемых информантов. В соответствии с целью и задачами исследования в работе на материале австралийского варианта английского языка рассмотрены просодические особенности речи представителей разных профессий и определены просодические маркеры принадлежности к определенным профессиям. Просодическими маркерами речи австралийского политика является умеренная паузальная насыщенность, средний диапазон частоты основного тона, низкая тональная вариативность. Основным маркером речи архитектора является очень незначительное синтагматическое членение, преимущественно беспаузальный способ членения фраз, монологический характер звучания из-за низкой тональной вариативности. Речь риэлтора и актрисы можно охарактеризовать как эмоциональную за счет высокого тонального уровня, широкого частотного диапазона, низкой рекуррентности беспаузального членения и повышенного уровня тонального завершения фраз.

Ключевые слова: речевое общение, фонетическая вариативность, частотный диапазон, тональный, профессия.

PROSODIC MARKERS OF THE SPEAKER'S SOCIAL STATUS

Rudik I.V.

PhD in Linguistics, associate professor,
Odessa I.I. Mechnikov National University

Vykhor O.F.

senior lecturer, Odessa National Maritime Academy

Diversity of forms and kinds of speech communication and variability of national and regional accents in contemporary English define the necessity of phonetic variation study of oral speech and clearing up its sources. The speaker's accent indicates his social status (social class, education, religious, ethnic, professional affiliation). The present article is dedicated to the study of the speaker's social status prosodic markers. Complex prosodic investigation of speech behavior of the Australian native speech representatives of different professions has been conducted in the paper. The comparison of the revealed data allowed to state that the highest prosodic index is registered in the actress's speech and the lowest in the speech of the politician. Frequency range is correspondingly the widest in actress's speech, which can witness the high tonetic explication of female voice. The received by acoustic method intonograms allowed to speak about maximum frequency localization on the terminal tone in the speech of all the investigated informants. Corresponding to the aim and tasks of the paper prosodic markers of various professions of Australians have been defined. Prosodic markers of Australian politician are the following moderate pausation, which is revealed in speech delimitation average frequency range, and low tonetic variation. Main prosodic marker of the architect's speech is very insignificant syntagmatic division, prevalence of non-pausation means of utterance delimitation, monotonous character of speech due to low tonetic variation. Real estate agent and actress's speech can be defined as emotional on account of high tonetic level, wide frequency range, low recurrence of non-pausation delimitation and heightened level of tonetic utterance completion.

Key words: speech communication, phonetic variation, frequency range, tonetic, profession.

Вступ. Розмаїття форм і видів мовленнєвого спілкування, а також різноманітність національних варіантів і регіональних акцентів у сучасній англійській мові визначають необхідність вивчення фонетичної варіативності звучного мовлення і з'ясування її джерел. Традиційно вважається, що при дослідженні фонетичних особливостей мовлення комуніканта, просодичний аспект виявляється найбільш інформативним джерелом статусної інформації мовців. У той же час сучасні дослідження звучного мовлення показують, що вивчення соціального статусу мовця неможливо без виділення комплексу ознак територіального, соціального і ситуативного варіювання. Є. Л. Фрейдіна зазначає, що при поясненні особливостей вимови неможна обмежуватись лише вказівкою на регіональний фактор. Акцент мовця свідчить про його соціально-статусну приналежність (соціальний клас, освіту, релігійну, етнічну, професійну приналежність) (Фрейдіна 2011). А.Д. Петренко зазначає, що однією з центральних проблем соціолінгвістики є проблема соціально обумовленої варіативності мовлення, яка характеризується наявністю двох параметрів – ситуативного і стратифікаційного. Ситуативна варіативність виявляється у переважному використанні тих чи інших мовних засобів залежно від соціальної ситуації. Стратифікаційна варіативність безпосередньо пов'язана із соціальною структурою суспільства і виявляється у мовних і мовленнєвих відмінностях, які є типовими для представників різних соціальних верств і груп. При дослідженні соціальної диференціації мови взаємодія стратифікаційного і ситуативного параметрів є особливо важливою, тому що дозволяє вивчати мовлення не тільки в різних соціальних ситуаціях спілкування, але й диференціювати особливості мовленнєвої поведінки представників різних соціальних груп у схожих ситуаціях спілкування (Петренко 2009).

Метою роботи є з'ясування просодичних маркерів професійної приналежності мовця і визначення ролі різноманітних просодичних засобів. Завданням дослідження є проведення комплексного інструментального аналізу на матеріалі австралійського варіанта англійської мови; виявлення просодичних особливостей мовлення представників різних професій та визначення просодичних маркерів, що ідентифікують їх мовлення.

Методи дослідження. Методом дослідження є комплексний інструментальний аналіз, що складається з аудиторського та акустичного дослідження. Аудиторський аналіз проводився викладачами та аспірантами кафедри теоретичної і прикладної фонетики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Завданням аудіювання було визначення типу шкали та термінального тону в інтонограмі.

Методом інструментального аналізу за допомогою пакета PRAAT 5.3.8. послідовно визначалися такі показники:

- максимальне і мінімальне значення частоти основного тону (ЧОТ) (у Гц);
- максимальний діапазон ЧОТ (у Гц);
- середній рівень ЧОТ (у Гц);
- характер реалізації діапазону ЧОТ (у відносних одиницях).

Матеріалом дослідження стали фрагменти монологічного мовлення учасників австралійської телевізійної програми "The Lifestyle Channel" – "Grand Designes Australia". Ця програма містить інтерв'ю з відомими в Австралії представниками різних професій.

Результати та обговорення. Для пропонованого дослідження були відібрані фрагменти мовлення архітектора, політика, ріелтора, актриси. Соціально обумовлені просодичні характеристики австралійського варіанта англійської мови розглядались у зв'язку з приналежністю мовців до того або іншого роду занять. Припускається, що мовлення представників різних професій має певну кількість варіативних просодичних характеристик, які можуть виступати маркерами їх приналежності до професії. Згідно традиційного підходу до вивчення акцентно-мелодійної структури висловлення термінальний тон і шкала є основними компонентами інтоногрупи при виявленні варіативності просодії. Досліджуючи рух тону в шкалі аудитори зазначили, що найбільш частотними є спадний і рівний рух тону (табл. 1).

Таблиця 1

Рух тону в мовленні представників різних професій

Професії	Рух тону в шкалі (у %)			
	Спадний	Рівний	Висхідний	З порушеною поступовістю
Політик	42	37	15	6
Архітектор	31	34	19	16
Ріелтор	25	27	17	31
Актриса	15	12	39	34

Як видно з таблиці, мовлення політика відрізняється емоційно-нейтральним характером, у мовленні переважають спадна і рівна види шкал (42% та 37%), причому спадна є домінантною. Мовленню архітектора притаманні монотонний характер, чітка артикуляція, адаптивність та чіткість голосу. Наприклад, розповідаючи про свою сім'ю архітектор вживає короткі фрази, у мовленні майже відсутні паузи міркування, хезитації. Така просодична картина свідчить про впевненість у собі, про категоричність суджень.

You really appreciate living you life an looking after yourself

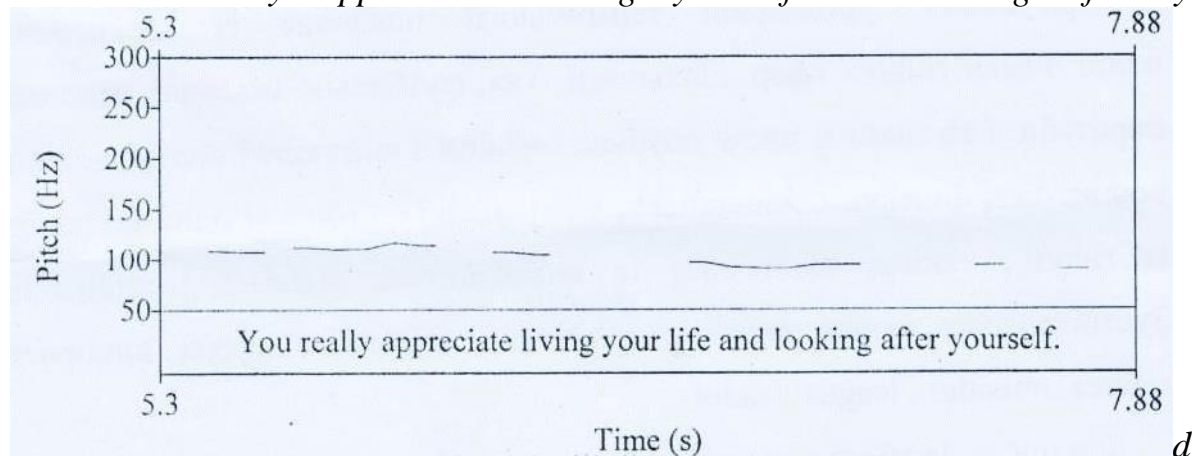

Рис. 1. Інтонограма вищенаведеної фрази

Мовлення ріелтора і актриси характеризується частотним вживанням шкали з порушеною поступовістю (31% – ріелтор, 34% – актриса). У мовленні актриси частотною є й висхідна шкала. Такі мелодійні ознаки свідчать про емоційний характер мовлення інформантів.

На рис. 2 представлена інтонограма фрази, що вимовлена зі шкалою з порушеною поступовістю (Broken Descending Scale).

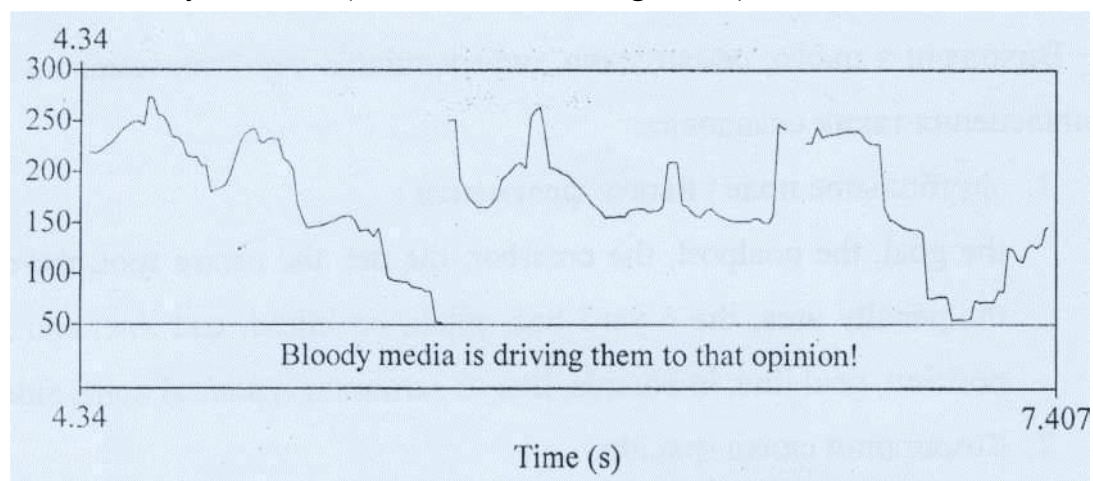

Рис. 2. Інтонограма фрази в мовленні актриси

Синтагматичне членування подрібнене, діапазон голосу розширений, завершення фрази спадно-висхідне. Такий тональний рисунок свідчить про емоційний характер мовлення актриси. Результати дослідження термінального тону показали, що в мовленні досліджуваних інформантів представлені такі тони: спадний (19%), висхідний (24%), висхідно-спадний (27%), спадно-висхідний (21%), рівний (9%). Мовлення політика, навіть у ситуації інтерв'ю, характеризується низькою тональною варіативністю. Спадна шкала у комбінації зі спадним термінальним тоном свідчить про певну категоричність у голосі, у той же час мовлення політика спрямовано на реалізацію його головного завдання – вплинути і переконати.

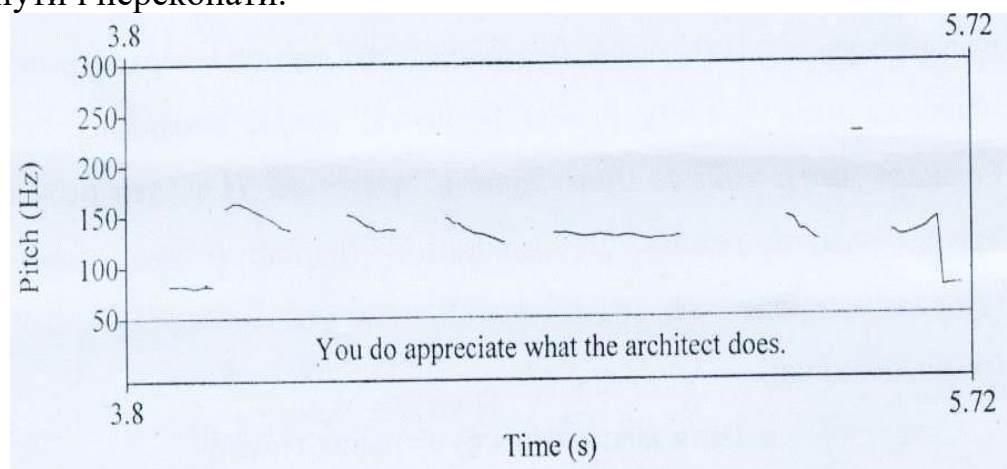

Рис. 3. Інтонограма фрази в мовленні політика

Дистрибуція термінальних тонів у мовленні актриси демонструє превалювання висхідного і висхідно-спадного тонів (33% та 35% відповідно).

Висока тональна варіативність мовлення актриси свідчить про тембральне забарвлення голосу, про емоційний характер мовлення. Наприклад:

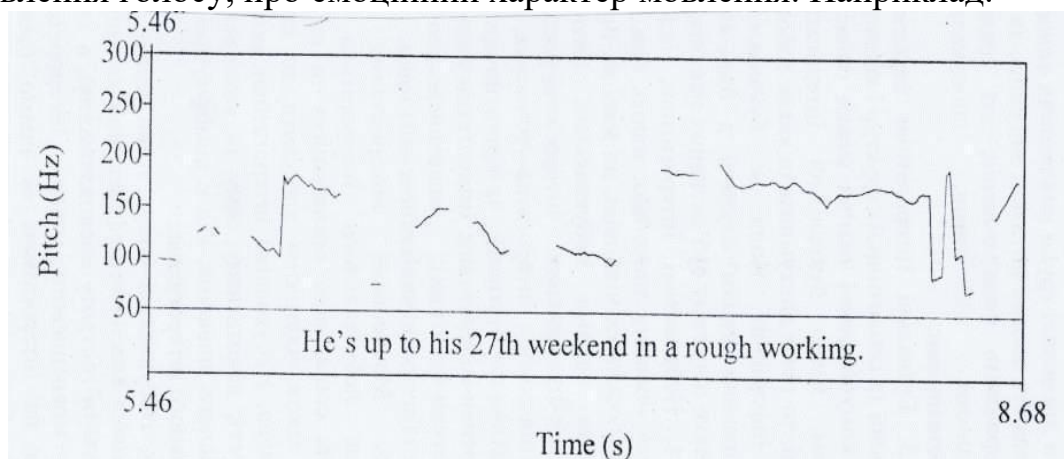

Рис. 4. Інтонограма фрази з висхідно-спадним термінальним тоном

У результаті аналізу частотних характеристик мовлення представників різних професій було виявлено такі професійні особливості середнього рівня ЧОТ і максимального діапазону ЧОТ (табл. 2).

Таблиця 2

Середній рівень ЧОТ (Гц)

Політик	Архітектор	Ріелтор	Актриса
144	150	194	202

Порівнюючи отримані результати можна констатувати, що найвищі показники зареєстровані в мовленні актриси, а найменші в мовленні політика. Відповідно і частотний діапазон найширший у мовленні актриси. Високі показники частотного діапазону свідчать про високу тональну експліцитність жіночого голосу. Отримані акустичним методом інтонограми дозволяють говорити, що пік локалізації ЧОТ припадає на термінальний тон у мовленні усіх досліджуваних інформантів.

Висновки. Відповідно до мети та завдань дослідження в роботі на матеріалі австралійського варіанта англійської мови розглянуто просодичні особливості мовлення представників різних професій і виявлено просодичні маркери приналежності до певних професій. Просодичними маркерами мовлення австралійського політика є помірна паузальна насиченість, середній діапазон частоти основного тону, низька тональна варіативність. Основним маркером мовлення архітектора є дуже незначне синтагматичне членування, переважання безпаузального способу членування фраз, монотонний характер звучання через низьку тональну варіативність. Мовлення ріелтора і актриси можна схарактеризувати як емоційне за рахунок високого тонального рівня, широкого частотного діапазону, низької рекурентності безпаузального членування і підвищеного рівня тонального завершення фраз.

Список літератури

- Корнелаєва Є. В. Варіативність просодичних особливостей мовлення (експериментально-фонетичне дослідження інтерв'ю з політиками, акторами, дикторами телебачення). Автореф. дис.... канд. філол. наук 10.02.04. Одеса, 2015. 19 с.
- Костроміна О. В. Соціофонетичні особливості австралійського варіанта англійської мови (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі спонтанного мовлення). Автореф. дис.... канд. філол. наук 10.02.04. Одеса, 2015. 19 с.
- Петренко А. Д. Социолингвистическая вариативность национального языка как целостной структуры. Севастополь, 2009. 182 с.
- Фрейдина Е. Л. Социофонетический аспект риторического дискурса. *Вестник Московского государственного университета. Вып. 1. Языкознание. Социофонетика звучащей речи.* М.: ИПК МГЛУ "Рема", 2011. С. 245-253.
- Чечель С. В. Просодический аспект социальной вариативности языка (экспериментально-фонетическое исследование). Автореф. дисс...канд. филол. Наук. 10.02.19. Пятигорск, 1999. 15 с.
- Шевченко Т. И. Актуальные проблемы социофонетического исследования просодии. *Вестник Московского государственного университета. Вып. 1. Языкознание. Социофонетика звучащей речи.* М.: ИПК МГЛУ "Рема", 2011. С. 273-283.

References

- Kornyelayeva, Ye. V. (2015). Variaty`vnist` prosody`chny`x osobly`vostej movlennya (ekspery`mental`no-fonety`chne doslidzhennya interv'yu z polity`kamy`, aktoramy`, dy`ktoramy` telebachennya). Avtoref. dy`s.... kand. filol. nauk 10.02.04. Odesa.
- Kostromina, O. V. (2015). Sociofonety`chni osobly`vosti avstralijs`kogo varianta anglijs`koyi movy` (ekspery`mental`no-fonety`chne doslidzhennya na materiali spontannogo movlennya). Avtoref. dy`s.... kand. filol. nauk 10.02.04. Odesa.
- Petrenko, A. D. (2009). Sotsiolingvisticheskaya varyaty`vnost natsionalnogo yazy`ika kak tselostnoy strukturyi. Sevastopol.
- Freydina, E. L. (2011). Sotsiofonety`cheskiy aspekt ritoricheskogo diskursa. *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo universiteta. Vyip. 1. Yazykoznanie. Sotsiofonetika zvuchaschey rechi.* М.: ИПК МГЛУ "Рема".
- Chechel, S. V. (1999). Prosodicheskiy aspekt sotsialnoy vary`ativnosti yazy`ika (ekspery`mentalno-fonety`cheskoe issledovan`ye). Avtoref. diss...kand. filol. Nauk. 10.02.19. Pyatigorsk.
- Shevchenko, T. I. (2011). Aktualn`ye problem`yi sotsiofonety`cheskogo issledovani`ya prosodiy. *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo universiteta. Vyip. 1. Yazykoznanie. Sotsiofonetika zvuchaschey rechi.* М.: ИПК МГЛУ "Рема".

Стаття надійшла до редакції 20.07.2020 р.